

Stanislav Vančo

Také sme my boli deti

(Ukážka z kapitoly spomienok na detstvo v Opatovej pri Trenčíne)

Rodili sme sa, keď fičali granáty

Udalosti z vojny a prechodu frontu cez chotár dediny, ústup a útoky vojsk, nám vtedajším opatovským deťom dostávali sa do hláv iba ak rečou spomienok našich mám, otcov, babiek a dedov. Spomínali na úteky pred streľbou a na skrýše v betónových pivniciach pod chalupami v okolí hradskej cesty.

Aj u nás v kuchyni oživali príbehy strachu, v ktorých utekali moji rodičia so mnou a s nimi aj krstní rodičia **Jozefína** a **Emil Kobzovci-Valcháréch** s deťmi **Ivanom** a **Emilom** v náručíach do *Zajárčia*. Obyvatelia z horného konca Opatovej sa uchýľovali, bežiac *hore potekom*, do prichystaných bunkrov v lesnatej *Opatovskej doline*. Ajhľa, prišlo mi na um v tejto chvíli, naši opatovskí predkovia v blízkyh lesoch nachádzali záchranu odjakživa, v každej núde a tvrdzi, oddávna.

My najmenší sme ani. nedýchali *pri vyprávani* spomienok na zašlé časy. Mávali sme zvedavo natrčené uši. Čušali sme ako *veš pod chrastu*, aby nám ani slovko neuniklo. Ak spomienka sa nezdala byť najvhodnejšia pre naše detské uši, odšikovali nás zabehnúť do šopy po náruč dreva, alebo nabrat' uhlia *do kíbľa*, aby *šporhelt* v kuchyni nevyhasol.

Dospelí oživovali dramatické chvíle bojov bez nenávisti k jedným či druhým vojakom – Nemcom, Rumunom alebo Rusom. Mali naši otcovia a mamy strach? Netajili ho, pravdaže mali. Skôr než vojnovú škodu na majetku ľutovali vojakov z cudzieho sveta, ich osudy a životy, ktoré sa v chotári dediny a najmä v bojoch o *Vlársky priesmyk* na pravej strane *Váhu* pre mnohých skončili tragicky.

Aj nad mojim rodičovským domom a dvorom fičali šrapnely delostreleckých granátov. Jeden z nich utrhol kus strechy aj s komínom. Ďalší rozpálil vzduch, svištiac popri maminej hlave, keď ma niesla v náručí z kuchyne do pivničného krytu. Šrapnel, chvalabohu, sčesol iba konáre z blízkeho kríka. Pravdaže, ja si tú horúcu chvíľu nepamätám, ale moju mamu pomyslenie na piskľavé hvizdnutie granátu striasalo aj po rokoch. Nemohol som sa pamätať ani na tank, stojaci na ceste povedľa nášho domu. Pálil na ustupujúcich obrancov *Skalky*. K tanku pamätníci pridávali osudový príbeh neznámeho cudzinca, únavou sa tackajúceho k železničnému priecestiu. Asi Rumun vo vojenských zvrškoch, človek

pomätený vojnou, pútnik. Lahostajne, bez strachu o život putoval smerom k Trenčínu, do neznáma. Nezastavila ho ani namierená zbraň pod vežou tanku. Jeho utrpenie sa skončilo po dávke z guľometu. Ja starac – chlapec z priekopy oproti rodnému domu dosiaľ čujem neľudské vzdychy, vidím a cítim krčce obete, ktorá sa vtedy vykúpila z útrap života.

V našom dome i na dvore striedali sa vojaci. Raz nemeckí, inokedy maďarskí, rumunskí a ruskí. Prví sa *nakvartíruvali* do prednej izby. Mňa najmenšieho jedni vojaci obšťastňovali kúskami čokolády, druhí chlapeckými slzami, tretí clivým pohladkaním. A z chlievika vo dvore zatiaľ mizli zajace a sliepky. V tej najhoršej frontovej chvíli sused **Gusto** priskokom z priekopy oproti u nás v betónovej pivnici zvestoval, že na jeho **Marišku** „už to prišlo“. Nuž pomáhať *Mariške Gustovej* a na svet môjmu budúcemu kamarátovi **Petrovi** utekali k zemi prikrčené viaceré z ukrytých ženičiek... A vojaci? Jedni s namierenou flintou v ruke pýtali hlt pálenky alebo aspoň hrnček vody, iní zručli „daváj časy!“. Hladnejší vyberali vajcia z kurínov. Aspoňže o deň-dva neumierali s prázdnyimi bruchami. V našom chotári a na okolí, *pod Skalkou* i *vo Vlárskom priesmyku* zostali mnohí z nich naveky.

Dnes je už ťažké súdiť, ktorý *vyprávač* vojnových príbehov mal lepšiu pamäť. Pamätníci zabudli, na ktorej strane frontu stál usmoklený vojačik, ktorý ma čokoládou núkal. A ktožeho vie, o akú „čokoládu“ vôbec išlo?! Z posledného roku druhej svetovej sa však traduje, že vtedy plienok ani handier nebolo, nuž mama v plienkovej nůdzi vinula syna do otcových prečítaných novín. Iba legenda hovorí, že onými novinami, nechtiac a otcovi naprotiveň, predurčila budúci životný „chlebík“ ich syna. Ten sa stal novinárom a prepísal sa životom!

Na vojnu sme sa iba hrali

V povojnových rokoch sme my malí pátrači vo dvoroch a po chotári občas natrafili na poodhadzované a zabudnuté vojnové rekvizity. Nielen nad dedinou *Pod baňu*, v miestnom kameňolome, ale i v lesoch a na obecnom smetisku sa ešte zopár rokov po prechode frontu povalovali rozbité vojenské káry a pretŕčali sa ohlodané konské lebky s vycerenými zubiskami.

Ve vršťaťi môjho otca povalovala sa deravá medená prilba bez praciek, z ktorej otec z času na čas odstrihával alebo vysekal kúsky plechu na opravu náradia a či len *flajster* na deravý hrniec. K najvrchnejšej polici otcovej dielničky vábila ma plechová valcovitá *patrónkapsa* s uzatváracím vrchnákom na vojenský opasok. Pri našich detských vojnách v priekopách okolo hradskej cesty mi slúžievala na slivkové náboje a jablkové granáty. Keď sa zazelenali sviežim lístím slivkové stromy, zbierali sme do nej jarnú úrodu chrústov. Naplnenú *patrónkapsu* sme vysypali do vedra a zber zalievali horúcou vodou.

Večne hladné sliepky ohŕňali zobáky iba ak nad krovkami – krídelkami. Keď nám ktosi poradil, že krovky možno dobre predať, stali sa z nás usilovní podnikavci. Skladovali sme ich v papierových škatuliach od margarínu, zbierali ich *na kilá*, ale z nášho detského podnikania nebolo nič. Vraj, vykupovačov znárodnili! Škoda, veď o takýchto znárodňovacích a podobných štátnych záležitostiach, nevhodných pre naše uši a na detský jazyk, dospeli si šuškali iba medzi sebou. Hovorievali o nich akoby mlčky, občas iba očami, pričom s nemým úžasom v očiach krútili hlavami.

Vojnové udalosti v spomienkach medzi dospelými doznievali, mali oni už inakšie starosti. O to dlhšie prežívali v nás chlapcov, plaziacich sa v slepačincoch a husacincoch po trávnatých *kriepopách* okolo hradskej. K všelijakým vojnám a bitkárskym bojom medzi sebou sme nemali ďaleko. Radi sme sa hrávali „na vojnu“. Jedna strana hradskej bojovala proti druhej strane priekopy. Menej bolo takých, čo chceli byť Nemcami. Najmä postarší kamaráti z priekop, tí boli radšej partizánmi a červenoarmejcami. Zbraňami sa nám boli z dosiek alebo z latiek narýchlo vyrezané pušky a všelijako klincami zbíjané guľomety. Namiesto kohútika samopalu spoľahlivo poslužil zakrivený väčší klinec. Granátmi bývali plechové *piksle plnené štrkom* alebo jablká, najúčinnším strelivom slivky a orechy. Strieľali sme, najmä však rapotali svojimi *hubami*. „My“ v takých vojnách znamenalo, že išlo o **Liškých Joža, Harvaných Marcela, Vančých Stana a Vanekých Jana**. A zasa „oni“ – to bývali bratia **Ludvík a Jožo Robotých, Bacých Peter a Sokolých Tono** – ich domy a priekopy boli z druhej strany hradskej. (Pozn.: Používanie koncovky *-ých* v priezviskách bolo v opatovskej hovorovej reči bežné, aj používanie mena za priezviskom alebo prímením. Spisovné pomenovanie v základnom tvare sa v hovorovej reči nepoužívalo, iba ak pri oslovení v škole, vyhlasovaní mena a priezviska v kostole alebo na úrade. V Opatovej každý Anton bol len Tonom, na Jána každý zavolať Jano, Jozef bol vždy Jožom... Pomenovanie niekoho v úradnom tvare mena sa pociťovalo ako spanštilosť, akoby nenáležité. V prípade takého oslovenia medzi dospelými sa také použitie mena chápalo ako podbiehanie a vnučovanie sa oslovenému.) Keď sme v bojoch prehrávali, pri jednačkách o prímerí často nás zachraňoval **Vanekých Jano**, ani neviem prečo s prezývkou *Hapudo*. Hrozil nepriateľom na druhej strane cesty, že on má na povale bombardovacie lietadlo. A keď jeho starší brat **Rudo** túto ohromujúcu informáciu potvrdil, ba vyrátal aj počty guľometov v šope a tankov v humne, ovládol naše priekopy dočasný pokoj. Rozišli sme sa po svojich dvoroch naobedovať sa. Pri našich kratochvíľnych vojnách sme bývali takí vyhladnutí, že sme nestíhali uzatvárať prímeria a po krajcoch chleba s masťou a cibuľou vyhlasovať nové boje, na ktoré sa protivníci z druhej strany priekopy beztak prichystali. V priekopách býval predsa vždy dostatok granátov – padali nám pod nohy z jabloní a hrušiek. Bolo aj dosť streliva – zelených alebo červivých sliviek a čerešní.

Zopár cestných betónových stĺpikov okolo hradskej, poza ktoré sme sa ukrývali pred zhnitými jablkami a červivými slivkami, ešte trčí nad priekopami. **Vanekých Jano** natoľko uveril svojmu detskému snu o bombardovacom lietadle

na povale ich domu, že naozajstné lietadlá sa stali jeho životným osudom. Ibaže neboli americké, akými sa nám v detstve vyhrážal.

Ked' keby bolo iba v nebi

Po veľa rokov bývalo aj tak, že ráno, kým sme sa my deti pobudili, ešte včera v chlieve krochajúce prasa bolo potajomky rozporciované v pivnici. Sem-tam pri takejto „čiernej“ zabíjačke otcovi vypomáhali mäsiari **Kuzma–Kumzíkéch**, inokedy jeho syn **Paľo**, inokedy **Jozef Duriš**. Neraz sme uja mäsiara pri robote ani nezbadali, len zabíjačkovú kašu s kúskom uvareného podbradku na pekáči pri *frištuku*. Keďže s plnými ústami hovoriť sa nepatrí a my sme boli na podobný prípad dobre „cvičení“, ani sme sa nepýtali. Lebo vedieť a vyrapotat' na ulici, čo by sme nemali a nosiť oškvarky do školy na desiatu, mohlo byť pre rodinu nebezpečné. Preto naše mastnejšie *huby* sa učili byť opatrné, akosi podvedome „o istých veciach“ menej zhovorčivé, aj oči vedeli mať nevidomé. Otec od tých rokov mával v dome skrýšu, o ktorej gazdiná sotva čo tušila a my deti vôbec nič. Nás poslal sánkovať sa, kým on pod príklopom v pivničnej skrýši podával mäso *do pácu*. Tajomná skrýša mala veľkú výhodu: klobásky v sterilizovaných pohároch a bravčová masť vydržali dlhšie než v komore alebo na zavesenej palici pod škridlami povaly.

Boli to časy, v ktorých nielen naši susedia **Robotovci** mali kone a role, ale aj *hlušili* zarovno koní. A keď môj spolužiak **Ludvík** potreboval písanky, ale „bodov“ a ani peňazí u **Robotov** nebolo, opatrne *vo vačkoch* niesol do obchodu slepačie vajcia. V obchode ich vymieňal za písanky, fláštičku atramentu, pero alebo pastelky. Pritom oni **Robotovci**, **Gavendovci** alebo **Kobzovci** a ostatní gazdovia boli vskutku pracovití, a predsa bez koruny. A tak pod tlakom okolností nielen ich odrastené deti voľky-nevoľky zutekali k remeslám a do fabrickej roboty. Aj preto ešte stále dosť často som vídal, že **Ludvík Robota** a viacerí iní moji rovesníci z rodín sedliakov namiesto chodenia do školy orali pole a kosili d'atelinu, šľahali do naložených vozov zapriahnuté kone. Mnohí predčasne dreli zarovno dospelými, najmä v týždňoch poľných nárazových prác. **Robotovci** mali vskutku priliehavo ušité priezvisko! A ostatní? Nuž priezvisko **Robota** bolo by bolo svedčalo hoci ako prezývka väčšine mojich rovesníkov aj z rodín **Kuzmovcov**, **Liškovcov**, **Hrickovcov**, **Melišovcov**, **Novotných**...! Boli to synovia a dcéry vraj kulakov – podľa vtedajších novín všetci s biľagom triednych nepriateľov a tvrdohlavých neplničov kontingentov, keďže oni nie a nie chytiť sa na udičky dobiedzavých agitátorov a netrpezlivých združstevňovateľov našej dediny. Združstevňovanie síce obchádzalo opatovský chotár už skraja rokov päťdesiatych, lenže natruc agitátorom „spolky – čertove

volky“ boli proti vkusu väčšiny. Mala ona tvrdé dlane, no ešte tvrdšie makovice! Podpísali vstup do JRD medzi poslednými v okrese.

Až rokmi a životom dospelý pri návratoch do dediny počul som ich porovnávať. Priznávali sa jeden po druhom, že zodrali sa v mladosti robotami do úmoru na svojom, ale v družstve majú voľné soboty, mesačné výplaty, ba aj každoročné doplatky. A zo špásu len zahundrali, „*keby sme každú chvíľu na tje ljéčeňá a k slanej vode aš do toho Bulharska nemoseli...*“

Čo varieval svet dospelých

Počas druhej svetovej i v rokoch po nej azda v každom drhom opatovskom dome pribúdalo detí. Ved' aj nás malých **Vančovcov** (*Kerých!/? No šak viete – Tutákéch Tona a Horňíkéch Marišky!*) pod vtedajším súpisným domovým číslom 98 bolo čoskoro päť. Som najstarším z nich, prvorodeným napriek všemožným a vytrvalým otcovým snaženiam – jediným synom. Darmo sa usiloval, keď sa mama modlievala, aby... Ona aj tak rodila ako mladá hruška vo dvore takmer rok po roku zdravé ovocie, lenže otcovi naprieky iba „cikane“ – dievčatá **Bohumilu, Vieru**, potom zas **Irenu**... Pravdaže, nevedel som o tých rodičovských snaženiach vôbec nič, hoci na svet sa už pýtala aj moja najmladšia sestra **Andrejka**. Povestná babica pani **Adamcová** k nám chodievala naozaj často. Zdalo sa mi, že v kuchyni nad vaničkou s teplou vodou a sestrou v uterákoch je ďalším členom rodiny.

Z dní spomenutých mladších súrodeneckých prírastkov, neviem prečo, ale nosím v pamäti jediný príbeh. Aj by som prisahal, že prihodil sa tak, ako ho opíšem, hoci mi tú príhodu málokto a kedy uveril. Po desaťročiach začínam síce pochybovať aj ja, ale...

Keď sa najmladšia moja sestra nástojčivo bola pýtala na svet, ešte v noci nad ránom ma naši zobudili. Z teplej postele v kuchyni, kde som spával do veku dospelosti, poslal ma otec pred mäsiarstvo u *Dúškov* vystávať v rade na mäso. Kým som sa dočkal pultu v nevrľom *šóre* kúpychtivých dedinčanov, prišla moja mama a nakúpila pre rodinu *masso na nedelu*. Vrátili sme sa s *kilečkom flaksne* domov, keď som začul vrieskať nový hlások. Takto ma privítala najmladšia sestra. Ako naša mama od večera do rána všetko stihla – odrodiť dcéru a aj mäso nakúpiť, nepochopil som podnes. Aby som si ja a ostatné moje mladšie sestričky takými nepatričnými otázkami zavčasu hlavy nelámali, otec pre malých zvedavcov vymyslel rozprávku. Vraj, naokolo po hradskej sa viezli Cigáni na voze a pred naším domom decko z voza vytratili.

Bolo ako bolo, aj **Andrejka** mala kočiarik prichystaný. My jej starší štyria súrodenci sme ho už menej potrebovali, zaobišli sa i moji bratanci – deti krstnej mamy, nuž poslúžil zasa jej. Batolila sa v ňom teda, vari siedma v poradí. S

jedinými sánkami vo dvore sme tiež dobre vystačili. Na našich sánkach ešte aj otcovi vnuci sa dobre povozili. Neboli ledajaké, ale zo železa a s oceľovými sanicami. Slúžili na sánkovačky a mne aj na privážanie viazaníc raždia z lesnatej *Stráže* k nátoni do dvora. Lebo sánkovačku bolo treba zaslúžiť si a škoda by bolo, aby som sa z nej vrátil naprázdno.

Peniaze z výplaty od otca na poličku *do kredenca* prichádzali iba raz do mesiaca. So železnou pravidelnosťou ich šetrný otec po výplate v dubnickej *Škodovke* vydal na obživu. Lenže máme sotva vystačili na najnutnejšie kuchynské výdavky. Otec nefajčil, krčme sa vyhýbal. Občas si privyrobil remeslom, keď ho niekto z dediny požiadal o opravu zámku alebo vyrobenie zlomeného kľúča. So skromným zvyškom peňazí gazdoval sám, opatrne a prezieravo. Investoval do zveľadenia domu, dvora, záhrady, do furmana, aj do kúpy uhlia. Nespomínam si, že by si bol otec požičiaval peniaze. Skôr on požičal, no iba najhodnovernejším členom širšej rodiny, ak potrebovali na stavebný materiál. Všetné *babské starosti* s každodennou prevádzkou kuchyne a či drobnejšie náklady nás školákov ho nikdy netrápili, aspoň navonok nie. Svoju hlavu a robotnú starosť o rodinu si cenil na viac, než aby sa zapodieval kuchynskými *šepletami*. Tie trápievali mladučkú a neskúsenú mamu. Nie raz aj pred nami lamentovala a rukami zalamovala: – Čo ja, chudera božia, čo ja budem variť?!“

Zásluhou nevyhnutnej rodičovskej šetrnosti a postupnému pričineniu každého z detí, i vďaka rodičovskej vynaliezavosti, hladní ani otrhaní sme nikdy nezostali. Naši rodičia činili sa vytrvalo a obetavo pri robotách na roli, aj v každodenných starostiach okolo domu, chlievov a kurínov. Robotu a starosti v tých časoch boli „od nevidíš do nevidíš“. A čo môj otec ako včelár? Nebol ním len na úžitok rodiny, ale včelárstvo si pribral ako užitočné hobby. Spolu s kamarátom **Pištom Dužekých** v dospelom veku sa stal dobrým žiakom opatovského včelára pána **Šupku!** Včeláril v záhrade i na horskej lúke sestry **Pavliny Kušíkých** v *Zajárčí*, neskôr na *Žilláčkach* a v *Opatovskej doline*. Odvtedy nás po celé roky hrdo opačoval svojskými „trestami“. Každú nedeľu nás v kuchyni „vytrestával“ plnou miskou medu na chlieb ku bielej káve. Okrem sladučkého medu v nedeľu a vo sviatok nás potešil rozprávkou v rodičovskej spálni. Bol výborným *vyprávačom*, poznal rozprávok neúrekom, vari zároveň s Dobšinským. Nám piatim, prišuchnutým k nemu pod perinami, ich hovorieval spamäti. Rozprávkou niekedy žartom preinačil. Rád poplietol jednu s druhou. Hneď sme spozorneli a ozvali sa: –Tato, to nebolo tak! A mama sa zatiaľ postarala o hydinu na dvore, podojila kozy v maštali a prichystala pre všetkých *frištuk* – bielu kávu z kozieho mlieka a krajce chleba k tomu obligátnemu medu.

A moja mama so starosťami všetkých dní? V bezradných chvíľach vychádzala z kuchyne s prázdnu zásterou do záhrady. Cez plot prehodila

slovko-dve so susedkami: – Kača, čo variš?! Susedy, jedna, druhá, ba aj tretia, mali rovnakú starosť. Mama, keď sa vracala po takej porade zo záhrady, bola už pokojnejšia. Vedela, čo *uklohní* na sporáku pre sedem hladných krkov v dome. Veď v záhrade začínali rodiť ovocné stromy a v kopcoch dorastali prvé zemiaky. V zemiačnisku žltla sa mladá fazuľka, na hriadkach popretrhala zeleninu. A vo dvore vítali ju pyšne kotkodákajúce sliepky po znesení vajca. Keď sme zavoňali čerstvé pecne domáceho chleba, ktorý vymiesila nad ránom, hneď po otcovom odchode do fabriky mohli sme si byť istí, že o hlade nebudeme. Na poludnie zavarila smaženú polievku alebo kyslastú mliečnu *žufu* a do ktorej pridala zo všetkého, čo jej kurín a záhrada dali do zástere a kozy do mliečnika. Buchty k tomu. Ak neboli opadané jabĺčka v našej záhrade, pozbierali sme ich v babkinej. Mohla upiecť koláč k olovrantu. Pochutil by si aj otec po návrate z dubnickej fabriky. Len sme nesmeli prezradiť, že jabĺčka sú zo záhrady jeho svokry. Ohrdol by taký jablkový koláč a bol by „oheň na streche“. Tí naši dospelí mávali niekedy medzi sebou divné maniery. Takým sme my deti nerozumeli.

Kratochvíle s cihom a pickom

Nechodiť do školy po priekopách hradskej cesty a nebrodiť sa proti prúdu *Opatovského potoka* ku kostolu na hornom konci dediny – nedalo sa. Ani neodskočiť si cez priekopy a krížom-krážom po asfalte hradskej cesty do obchodu pre obľúbený zemiakový cukor. „*Chalaniská, šak dajte pozór, aš nezrazíte auto, keby ňáké išlo!*“, naučali nás opatovskí gazdovia, vyčkávajúci na podkutie koní pri **Bacovej** kováčskej *šmikni*. Áut po hradskej nejazdilo vtedy veľa, viac bolo opatovských konských a volských záprahov. Pravdaže, mamy a otcovia nás včas priučali dávať si pozor a k opatrnosti. Sprvu, pridržajúc sa maminej sukne, chodili sme po priekope k susedom. Inokedy s očami na stopkách a rukou v otcovej dlani aj po okraji cesty. Čoskoro sme dostali do uší a hláv zvuk, rozmery a rýchlosť všetkých hrkotavých povozov a motorov. Odvtedy bola hladká a tvrdá asfaltová hradská „našou“, ba stala sa ihriskom. Závideli nám ju kamaráti zo zaprášenej hrboľatej cesty okolo potoka, mali len rozbitú, kamenistú.

Objav asfaltového čara nám ponúkalo nové príležitosti vyšantit' sa do sýtosti. S asfaltovou hradskou sme si najprv potykali pri ráfikoch bicyklových kolies. Šibali sme do nich drevenými trieskami alebo paličkou z vrbového prútia tak usilovne, že ledva sme stíhali za rozkrúteným kolesom utekať.

Keď nás omrzeli kolesá, po vzore starších vyrobili sme si krátke bičičky. Na konci prútika z tenkej liesky alebo drieňa sa najlepšie osvedčoval tkaný fabričný motúz. Ak nebol, nuž vypomohli sme si šnúrkami z otcových alebo dedkových

bagandží, v najväčšej núdzi vlastnými, v lete sme aj tak behávali bosí. Zle bývalo neskôr, keď nám šnúrky v *bagandžiach* chýbali. Na asfalte od skorej jari až do jesene mali časté sóla naše obľúbené *cihá*. Rozkrútil som ho medzi prstami a hybaj doň bičikom! Vrtelo sa, šikovnejším zopár minút, veď stačilo občas presne šľahnúť. Niekedy sme hrávali s *cihom* vo dvojici a trojici. Nevedno kto a kedy pre nás také čudo a *cihovanie* vymyslel, ba málokto si dnes spomenie, ako naša hračka vyzerala. Avšak my sme vedeli, že najlepšie sú *cihá* s guľatou hlavičkou klinca alebo oceľovou *majskeplou* v drevenej špici. Najlepšie a najkrajšie boli od **Marcela Harvanéch**, môjho suseda. Vyrábali mu ich otec na točovke z odpadu vysušeného drúčika, inokedy z prvotriednych zvyškov násad do lopát, motýk a rýľov. Ak sme nejaké *ciho* zašantročili a **Marcel** nám ďalšie nedal, a ktovie prečo ani nepredal, také bolo vzácné. A tak nožom alebo *porjézom* sme si ho vystružlikali sami. Len raz, keď **Marcelov** starší brat **Tono** pri vášnivom *cihovaní* vletel pod kolesá bicyklistovi, pričom utrpel otras mozgu, sme deň-dva pauzovali. Ale aj bicyklistov šok po *friškých* fackách „prvej pomoci“ od **Tonovho** hnevlivého otca – brániaceho zraneného syna, sme po pár dňoch prekonali.

Keďže detským vynálezom sa medze nekladú a každá hra sa zunuje, *ciho* sme nahradili *pickom*. Nedalo sa hrať na asfalte, nuž sme mizli z očí rodičom, bicyklistom a iným prekážkam. Najlepšie sa hrávalo na pasienku, na roli v chotári, dobre na poľných cestách a širších chodníkoch, všade, kde letiacemu drievku nezavadzali stromy ani kríky. *Pická* sme vyrábali sami z tenkých asi dvojcentimetrových konárov tvrďšieho dreva. Stačil ostrejší nožík, aby sme si odrezali a zašpicatili z obidvoch strán šesť-sedem centimetrový kúsok a hračka bola na svete. Polmetrová palička alebo úzka latka bola poruke všade. Vyryť nožíkom-rybičkou alebo vyhlíbiť opätkom jamku do zeme, a či odvaliť z chodníka malý kameň na jamku, nebol žiaden problém. Hra s *pickom* sa mohla začať. Súperili sme jeden proti jednému alebo vo dvojiciach proti sebe. Išlo o to, kto šikovnejšie brnkne na drievko trčiace z jamky a kto v letku doň udrie paličkou šikovnejšie, aby zaletelo čím ďalej. Vzďialenosť uleteného *picka* sme si odkračali od jamky a po nasledujúcom úspešnom údere už mimo jamky sme pripočítali ďalšie kroky. Hráč mohol pokračovať v hre, no vždy musel na zemi ležiace a vzápätí vzduchom fičiace čudo trafiť paličkou na prvýkrát. Ak netrafil, pokračoval od jamky protihráč. Vyhrával, kto mal na svojom konte vyšší súčet krokov. Takto sme mali z *piciek* úžitok aj v škole pri rátaní na hodinách počtov.

V zime, keď zopár áut vyhladilo sneh na asfalte, vytiahli sme z pivníc tupé korčule-*kvintáky*. Naša hradská patrila hokeju. Naháňali sme sa za pukom – dreveným kotúčikom, za deravou loptičkou alebo hrkotavou *pikslou*, pravda, iba dotedy, kým na hradskú neprišlo prvé auto naložené posypovou *škvárou* a cestármi s lopatami.